

Seat
No.

M.Ed. (Semester - I) (CBCS) Examination: March/April-2023
Psychology of Learning and Development (20504101)

Day & Date: Tuesday, 04-07-2023
 Time: 11:00 AM To 02:00 PM

Max. Marks: 80

- सुचना : 1) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.
 2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दशवितात.

प्र.1 खालील योग्य पर्याय निवडा.

10

- 1) ज्ञानरचनावादी अध्ययनाचे ——— हे तत्व नाही.
 अ) कसे शिकवावे यावर भर देणे.
 ब) अध्ययन ही कृतिशील प्रक्रिया आहे.
 क) ज्ञाननिर्मिती ही मानसिक प्रक्रिया आहे.
 ड) नवीन ज्ञान व पूर्वज्ञानाशी सांगड घालणे
- 2) ——— मानसशास्त्राने कुमारांसाठी 'वादळ आणि तणाव' संदर्भातील अटी तयार केल्या आहेत.
 अ) क्लर्क एल. हल
 ब) लॉरेन्स कोहलबर्ग
 क) स्टेन्ले हॉल
 ड) जेरोम ब्रुनर
- 3) मुलांना शिक्षणासाठी ——— वातावरण असायला हवे.
 अ) अध्ययनार्थी शिस्त
 ब) अध्ययनार्थी स्वायत्तता
 क) रेषीय असुरक्षितता
 ड) शिक्षक अधिकार
- 4) उत्तेजित करण्याची, टिकवून ठेवण्याची आणि क्रियाकलापांचे नियमन करण्याची प्रक्रिया म्हणजे ———.
 अ) अध्ययन
 ब) सवय
 क) प्रेरणा
 ड) परिपक्वता
- 5) शाळेबद्दल पालकांचा अधिक ——— साठी सहभाग मिळू शकतो.
 अ) आर्थिक पार्श्वभूमी
 ब) सांस्कृतिक वारसा
 क) प्रथा आणि परंपरा
 ड) शाळा-समुदाय भागीदारी
- 6) ——— संज्ञानात्मक प्रक्रिया आहे.
 अ) खेळणे
 ब) प्रतिगामी क्रिया
 क) विचार करणे
 ड) धावणे
- 7) खालीलपैकी कोणता अनौपचारिक समुदाय सहभाग आहे?
 अ) जमीन दान
 ब) संस्थात्मक व्यवस्थापन
 क) शाळा व्यवस्थापन समिती
 ड) ग्रामशिक्षण समिती
- 8) ——— हे भिन्नदिक विचारांचे वैशिष्ट्ये सत्य नाही.
 अ) कल्पनांची लवचिकता
 ब) कल्पनांची नवीनता
 क) कल्पनांची शुध्दता
 ड) कल्पनांचा प्रवाह

- 9) ——— यांना सकारात्मक मानसशास्त्राचे जनक म्हणून संबोधले जाते.
अ) अब्राहम मास्लो ब) बर्नार्ड वेइनर
क) हर्ज बर्ग ड) मार्टीन सेलिगमन
- 10) बालकाच्या समाजीकरणाची प्रक्रिया प्रथम ——— पासून सुरु होते.
अ) समवयस्क गट ब) शाळा
क) कुटुंब ड) शेजारी

- प्र.2 लघुत्तरी प्रश्न** **10**
- अ) जीन पियाजे व लेव विगोत्स्की यांच्या मते विद्यार्थ्यांच्या भाषिक विकासातील शिक्षकांची भूमिका स्पष्ट करा.
ब) शाळा व पालक यांच्यातील परस्परसंबंध अध्ययनानुकूल कसे बनविता येतील?
- प्र.3 लघुत्तरी प्रश्न** **10**
- अ) अध्ययनार्थीच्या विकासावरील संस्कृतीचा प्रभाव स्पष्ट करा.
ब) स्थानिक ज्ञान आणि शाळाबाह्य अनुभव या संकल्पना स्पष्ट करा.
- प्र.4 खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा (कोणताही एक)** **15**
- अ) अध्ययन शैली म्हणजे काय? अध्ययन शैलीचे विविध प्रकार सविस्तर स्पष्ट करा.
ब) अध्ययनातील प्रेरणा म्हणजे काय? अध्ययनातील प्रेरणेचे विविध दृष्टीकोन स्पष्ट करा.
- प्र.5 खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा (कोणताही एक)** **15**
- अ) प्राथमिक स्तरावरील अध्ययनातील अडथळे व नैदानिक चाचण्या स्पष्ट करा.
ब) ज्ञान म्हणजे काय? ज्ञान संक्रमणाचे विविध मार्ग सविस्तर स्पष्ट करा.
- प्र.6 टिपा लिहा (कोणत्याही चार)** **20**
- अ) सकारात्मक मानसशास्त्राची संकल्पना
ब) ज्ञानकेंद्रित अध्ययन वातावरण
क) अध्ययनातील विविधता
ड) सहकार्यात्मक अध्ययन
इ) अध्ययन स्रोतांचा वापर

Seat No.	
-------------	--

M.Ed. (Semester - I) (CBCS) Examination: March/April-2023
Psychology of Learning and Development (20504101)

Day & Date: Tuesday, 04-07-2023
 Time: 11:00 AM To 02:00 PM

Max. Marks: 80

Instructions: 1) All questions are compulsory.
 2) The candidates should read the original questions in English.

Q.1 Choose the correct alternative.

10

- 1) _____ is not the principle of constructivist learning.
 - a) Focusing on how to teach.
 - b) Learning is an active process.
 - c) Construction of knowledge is a mental process
 - d) Linking between new knowledge and previous knowledge.
- 2) _____ Psychologist coined the terms 'Storm and stress' in Adolescence.
 - a) Clark L. Hull
 - b) Lawrence Kohlberg
 - c) Stanley Hall
 - d) Jerome Bruner
- 3) A child friendly learning environment shall have _____.
 - a) Learning Discipline
 - b) Learning Autonomy
 - c) Linear Exposure
 - d) Teacher Authority
- 4) The process of arousing, sustaining and regulating activity is known as _____.
 - a) Learning
 - b) Habit
 - c) Motivation
 - d) Maturation
- 5) A more positive attitude of parents towards school can be derived from enriched _____.
 - a) Economic Background
 - b) Cultural Heritage
 - c) Customs and Tradition
 - d) School - Community Partnership
- 6) _____ is the cognitive process.
 - a) Playing
 - b) Retrograde actions
 - c) Thinking
 - d) Running
- 7) Which of the following is the informal community participation?
 - a) Donation of Land
 - b) Institutional Management
 - c) School Management Committees
 - d) Village Education Committee
- 8) _____ of the following characteristics is not true of divergent thinking.
 - a) Flexibility of ideas
 - b) Novelty of ideas
 - c) Correctness of ideas
 - d) Fluency of ideas
- 9) _____ is the father of positive psychology.
 - a) Abraham Maslow
 - b) Bernard Weiner
 - c) Herzberg
 - d) Martin Seligman
- 10) The process of child's socialization starts firstly from _____.
 - a) Peer Group
 - b) School
 - c) Family
 - d) Neighbor

- Q.2 Short answer type questions. 10**
- a) Explain the role of teacher in the language development of students according to Jean Piaget and Lev Vygotsy.
 - b) How will make congenial learning relation between school and parents?
- Q.3 Short answer type questions. 10**
- a) Explain the influences of culture on learner's development.
 - b) Explain the concept of local knowledge and out of the school experience.
- Q.4 Answer the following question. (Any ONE) 15**
- a) What is learning style? Explain in detail the various types of learning style.
 - b) What is mean by motivation in learning? Explain the approaches to motivation in learning.
- Q.5 Answer the following questions. (Any ONE) 15**
- a) Explain the Learning difficulties and diagnostic tests at primary stage.
 - b) What is Knowledge? Explain the various modes of knowledge transmission.
- Q.6 Write short notes on: (Any FOUR) 20**
- a) Concept of Positive Psychology.
 - b) Knowledge Centered Learning Environment.
 - c) Diversity in Learning Contexts.
 - d) Co-operative learning
 - e) Use of Learning Resources.

- 10) शालेय वित्ताचे —— हे स्रोत आहेत.
अ) सरकारी अनुदान व गंगाजळी
ब) दानशूर व्यक्तींनी दिलेल्या देणग्या
क) विकास निधी
ड) वरील सर्व

प्र.2 टिपा लिहा.

- अ) शिक्षणासाठीच्या घटनात्मक तरतुदी स्पष्ट करा. 05
ब) शैक्षणिक नियोजन संकल्पना स्पष्ट करा. 05

प्र.3 टिपा लिहा.

- अ) अनुदान प्रणाली 05
ब) उत्तर आधुनिकता 05

प्र.4 खालील प्रश्नांची थोडक्यात उत्तरे लिहा. 15

- अ) वूड्सच्या खलित्याचे भारतीय शिक्षणावर झालेले परिणाम स्पष्ट करा.
ब) शैक्षणिक वित्तविषयक समस्या आणि समस्या स्पष्ट करा.

प्र.5 खालील प्रश्नांची थोडक्यात उत्तरे लिहा. 15

- अ) शिक्षणाच्या वित्त क्षेत्रातील केंद्र-राज्य संबंध स्पष्ट करा.
ब) आधुनिकता आणि उत्तर आधुनिकतावादाची वैशिष्ट्ये सांगा.

प्र.6 टिपा लिहा. 20

- अ) 21 व्या शतकातील कौशल्ये-सर्जनशीलता आणि नाविन्यता
ब) शालेय अंदाजपत्र
क) व्यावसायिक विकास
ड) पंचवार्षिक योजना
इ) बौद्ध शिक्षण प्रणाली

Seat No.	
-------------	--

M.Ed. (Semester - I) (CBCS) Examination: March/April-2023
History and Political Economy of Education (20504102)

Day & Date: Wednesday, 05-07-2023
 Time: 11:00 AM To 02:00 PM

Max. Marks: 80

Instructions: 1) All questions are compulsory.
 2) Figures to the right indicate full marks.

Q.1 Choose the correct alternative.

10

- 1) Under the Article _____ of the Indian Constitution free and compulsory education is provided.
 - a) article 45
 - b) article 46
 - c) article 29
 - d) article 18
- 2) Radhakrishnan commission is also known as _____ commission.
 - a) University Education
 - b) Secondary Education
 - c) Elementary Education
 - d) Indian Education
- 3) The process of management means _____.
 - a) Planning
 - b) Administration
 - c) Organization
 - d) Above all
- 4) Educational Planning Means _____.
 - a) Best alternatives
 - b) Team work
 - c) Scientific changes
 - d) Above all
- 5) In Indian education is the responsibility of _____.
 - a) Central government
 - b) State government
 - c) Both a and b
 - d) None of these
- 6) The third five year plan period _____.
 - a) 1961 to 1966
 - b) 1960 to 1965
 - c) 1965 to 1970
 - d) 1970 to 1975
- 7) Culture means _____.
 - a) Cultivating the mind
 - b) Wearing traditional ornament
 - c) Wearing traditional dresses
 - d) Above all
- 8) The School finance is controlled by the _____.
 - a) Centre
 - b) State
 - c) District
 - d) None of these
- 9) 21st Century education is not just about technology but also include _____.
 - a) Problem solving
 - b) Creativity
 - c) information literacy
 - d) Above all
- 10) _____ are the sources of school finance.
 - a) Government grants
 - b) Donations and contributions from philanthropic persons
 - c) Development funds
 - d) Above all

- Q.2 Short answer type question:**
- a) Explain the Constitutional Provisions for Education. **05**
 - b) Explain the Educational Planning Concept. **05**
- Q.3 Short answer type question:**
- a) Grant in aid system **05**
 - b) Post Modernism **05**
- Q.4 Answer the following question: (Any one) 15**
- a) Explain the impact of Woods' pocket on Indian education.
 - b) Explain the problems & issues of Educational Finance.
- Q.5 Answer the following question: (Any one) 15**
- a) Explain the Centre - State Relationships in Finance of Education.
 - b) State the characteristics of Modernism & Post Modernism.
- Q.6 Write short notes on: (Any four) 20**
- a) 21st century skills- Creativity & innovation
 - b) School budget.
 - c) Professional growth
 - d) Five Year Plans
 - e) Buddhist Education System

Seat No.	
----------	--

M.Ed. (Semester - I) (CBCS) Examination: March/April-2023
Educational Studies (20504103)

Day & Date: Thursday, 06-07-2023
 Time: 11:00 AM To 02:00 PM

Max. Marks: 80

- Instructions:** 1) All questions are compulsory.
 2) Figures to the right indicates full marks.
 3) The candidates should read the original questions in English.

Q.1 Choose the correct alternative.

10

- 1) 'The Synthesis of yoga' this book was written by _____.
 a) Plato
 b) M. K. Gandhi
 c) Dr. B.R Ambedkar
 d) Yogi Aurobindo
- 2) _____ Is concerned with good and bad aspect of human behave.
 a) Value
 b) Religion
 c) Ethics
 d) Emotion
- 3) The Cognitive aspect of Socialization refers to the _____ development of abilities.
 a) Cognitive
 b) Effective
 c) Psychomotor
 d) Affective
- 4) In democracy the government is accountable to _____.
 a) Parliament
 b) The Prime Minister
 c) The President
 d) People
- 5) People from different Culture have equal rights to know as _____.
 a) Democracy
 b) Multiculturalism
 c) Equality
 d) Equity
- 6) The use of technology to enhance learning process is called _____ in education.
 a) ICT
 b) IT
 c) CAI
 d) CAL
- 7) Modern teaching support system includes _____.
 a) Maps
 b) Green boards
 c) Chart
 d) Smart board
- 8) NCF - 2005 emphasized _____ approach to learning which focuses on student's activity constructing their knowledge and understanding through hands on experience.
 a) Constructivist
 b) Activity based
 c) CCE
 d) CBCS
- 9) Nongovernmental organizations or NGOs typically is established to work towards _____ welfare goals.
 a) Educational
 b) Public or social
 c) Their own
 d) Backward peoples

- 10) Sarv Shiksha Abhiyan (S.S.A.) is partnership between _____.
a) Central, State and local government
b) Central and State government
c) State and local government
d) Central and local

- Q.2 Answer the following question. 10**
a) Write the importance of theoretical knowledge and practical knowledge in teacher Education.
b) Explain the 'Educational Sociology as inter disciplinary nature of education.
- Q.3 Answer the following question. 10**
a) Explain democratic aims of Education.
b) Explain the Multicultural Education in India.
- Q.4 Answer the following question. (Any one) 15**
a) Explain the Curriculum, Teaching learning, pedagogy and role of teacher Discipline with reference to Yogi Aurobindo Philosophy.
b) Explain the characteristics of Democracy in Indian society and explain how Diversity thread in the development of education.
- Q.5 Answer the following question. (Any one) 15**
a) Explain "NCF - 2005" with reference to teacher Education.
b) What is mean by value? Explain the contribution of values to education and Students' lives.
- Q.6 Write short note (Any Four) 20**
a) Socialization
b) Monitoring of school
c) Support System in Education
d) Civil society group
e) Human right

- 8) व्यक्तिचे समाजातील स्थान ठरविण्यासाठी संशोधनात ---- हे साधन वापरतात.
अ) प्रश्नावली
ब) मुलाखत
क) समाजनिती तंत्र
ड) प्रक्षेपण तंत्र
- 9) कृती संशोधनाचे ---- हे जनक आहेत.
अ) बेस्ट
ब) कोरे
क) दवे
ड) बुच
- 10) संशोधनामध्ये नेहमी ---- यांचा उपयोग करणे हे वैज्ञानिक संशोधन पद्धतीचे पहिले व महत्त्वाचे तत्त्व आहे.
अ) संकल्पना
ब) तथ्ये
क) सिद्धांत
ड) दृश्य पुरावे

- प्र.2 थोडक्यात उत्तरे लिहा 10
अ) शैक्षणिक संशोधनाची क्षेत्रे सांगा.
ब) प्रायोगिक संशोधनाचे स्वरूप स्पष्ट करा.
- प्र.3 थोडक्यात उत्तरे लिहा 10
अ) गुणात्मक संशोधनाची वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.
ब) दुय्यम माहितीचे स्रोत सांगा.
- प्र.4 खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा. (कोणताही एक) 15
अ) संशोधनाची विविध साधने उदाहरणासह स्पष्ट करा.
ब) ऐतिहासिक संशोधन म्हणजे काय? ऐतिहासिक संशोधन अर्थ, महत्त्व व पायऱ्या स्पष्ट करा.
- प्र.5 खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा. (कोणताही एक) 15
अ) चले म्हणजे काय ते सांगून त्याचे हेतू व नियंत्रण पद्धती स्पष्ट करा.
ब) संशोधनाचे प्रकार सांगा व मूलभूत संशोधन आणि उपयोजित संशोधनातील फरक उदाहरणासह सांगा.
- प्र.6 थोडक्यात उत्तरे लिहा (कोणतेही चार) 20
अ) संशोधन आराखड्यातील घटक स्पष्ट करा.
ब) संशोधनाचे साधन म्हणून पूर्व चाचणी व अंतिम चाचणीचे महत्त्व सांगा.
क) गुणात्मक संशोधनाची नितीतत्वे सांगा.
ड) संशोधनामध्ये आपण संशोधन साधनांचे प्रमाणीकरण का करतो?
इ) लोकसंख्या व तिच्या संशोधनासाठी आकारली संकल्पना स्पष्ट करा.

Seat No.	
-------------	--

M.Ed. (Semester - I) (CBCS) Examination: March/April-2023
Introduction to Research Method (20504104)

Day & Date: Friday, 07-07-2023
 Time: 11:00 AM To 02:00 PM

Max. Marks: 80

Instructions: 1) All questions are compulsory.
 2) Right side Figure shows the marks of questions.

Q.1 Choose the correct alternative. 10

- 1) _____ sampling technique is the technique where every element of a population has an equal opportunity to get selected in the sample.
 - a) Adequate
 - b) Probability
 - c) Non probability
 - d) Representing
- 2) _____ data are the collected processed and published by someone else for their purpose.
 - a) Interview
 - b) Secondary
 - c) Observation
 - d) Interview
- 3) State that there is no significant difference or relationship between two or more parameters, this is called _____ hypothesis.
 - a) Question form
 - b) Directional
 - c) Declarative
 - d) Null
- 4) In _____ research is focused on the immediate application, not on the development of theory nor upon general application.
 - a) Action
 - b) Case study
 - c) Applied
 - d) Fundamental
- 5) Writing research proposal generally _____ tense language used.
 - a) Present
 - b) Past
 - c) Future
 - d) Simple present
- 6) From the following _____ is not an important tool experimental research.
 - a) Psychological tests
 - b) Questionnaire
 - c) Observation schedule
 - d) Interview
- 7) _____ research is concerned with subjective assessment of attitudes, opinions and behaviour.
 - a) Qualitative
 - b) Quantitative
 - c) Experimental
 - d) Inferential
- 8) Decide individual status in the society _____ device is mostly useful in research.
 - a) Questionnaire
 - b) Interview
 - c) Sociometric technique
 - d) Projection technique
- 9) The pioneer of Action Research is _____.
 - a) Best
 - b) Corey
 - c) Dave
 - d) Buch

- 10) चारित्र्य हे ——— मूल्याचे उदाहरण आहे.
अ) नैतिक
ब) सामाजिक
क) अध्यात्मिक
ड) सौंदर्यविषयक

प्र.2 थोडक्यात उत्तरे लिहा.

- अ) मूल्यमीमांसा आणि शिक्षण संकल्पना स्पष्ट करा. **05**
ब) अस्तित्ववादाचा शिक्षणावरील परिणाम स्पष्ट करा. **05**

प्र.3 थोडक्यात उत्तरे लिहा.

- अ) शिक्षकाची भूमिका संदर्भात प्लेटोचे विचार स्पष्ट करा. **05**
ब) आधुनिक मानवतावादाचे शैक्षणिक महत्त्व स्पष्ट करा. **05**

प्र.4 खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा. (कोणताही एक)

- अ) शिक्षणाचे तत्वज्ञानाचा अर्थ, गरज आणि व्याप्ती स्पष्ट करा. **15**
ब) शिक्षणाची ध्येये, अभ्यासक्रम आणि शिक्षकाची भूमिका यासंदर्भात महात्मा गांधी यांचे विचार स्पष्ट करा.

प्र.5 खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा. (कोणताही एक)

- अ) तत्वज्ञानाचा जैन संप्रदाय विशद करा आणि त्याचा शिक्षणावरील परिणाम स्पष्ट करा. **15**
ब) मूल्यांचा अर्थ विशद करा आणि मूल्यांचे प्रकार स्पष्ट करा.

प्र.6 टिपा लिहा (कोणत्याही चार)

- अ) भारतीय संविधानात समाविष्ट राष्ट्रीय मूल्ये **20**
ब) आवश्यकतावादाचे शैक्षणिक विचार
क) रविंद्रनाथ टागोरांची शैक्षणिक ध्येये
ड) आधुनिक मानवतावाद
इ) तत्वमीमांसा आणि शिक्षण

- Q.2 Write short answers.**
- a) Explain the concept of Axiology and Education. **05**
 - b) Explain the impact of Existentialism on Education. **05**
- Q.3 Write short answers.**
- a) Explain the thoughts of Plato with reference to role of teacher. **05**
 - b) Explain the Educational importance of Modern Humanism. **05**
- Q.4 Answer the following questions. (Any One)** **15**
- a) Explain the meaning, need and scope of Philosophy of Education.
 - b) Explain the thoughts of Mahatma Gandhi with reference to aims of education, curriculum and role of teachers.
- Q.5 Answer the following questions. (Any One)** **15**
- a) State the Jain school of philosophy and explain its impact on education.
 - b) State the meaning of values and explain the types of values.
- Q.6 Write short notes. (Any Four)** **20**
- a) National Values mentioned in Indian Constitution
 - b) Educational thoughts of Essentialism
 - c) Aims of education of Rabindranath Tagore
 - d) Modern Humanism
 - e) Metaphysics and Education

Seat No.	
----------	--

M.Ed. (Semester - II) (CBCS) Examination: March/April-2023
Sociology of Education (20504202)

Day & Date: Thursday, 03-08-2023
Time: 03:00 PM To 06:00 PM

Max. Marks: 80

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.
2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्र.1 खालील दिलेले योग्य पर्याय निवडून गाळलेल्या जागा भरा. 10

- 1) शाळाविहिन समाजाचे ——— हे वैशिष्ट्ये नाही.
 - अ) शालेय शिक्षणासाठी कायद्यानुसार सक्ती करणे.
 - ब) औपचारिक व अनौपचारिक शिक्षण घेतलेल्यांमध्ये भेदभाव न करणे.
 - क) शाळेत जाऊन शिक्षण घेणे बंधनकारक राहणार नाही.
 - ड) शाळेची बंधने, नियम मान्य नसणे.
- 2) समाजीकरण ही ——— प्रक्रिया आहे.
 - अ) सामाजिक नितीनियमांना आव्हान देण्याची
 - ब) सामाजिक समारंभातील सहभागाची
 - क) पूर्वजांच्या कर्तृत्व संपादनाची माहिती करून घेण्याची
 - ड) सामाजिक सवयी, दृष्टिकोन, मूल्यांच्या अध्ययनाची
- 3) शिक्षणाचे समाजशास्त्र या संकल्पनेचा सर्वात प्रथम पुरस्कार ——— यांनी केला.
 - अ) इलवूड
 - ब) स्मिथ
 - क) ब्राऊन
 - ड) आर. सी. एन्जल
- 4) उदारीकरणाचा ——— हा हेतू नाही.
 - अ) उत्पादन, भाव व विक्रीवाटप खुल्या बाजारात ठरविणे.
 - ब) आयात व उत्पादन, गुंतवणुकीवरील अनिष्ट निर्बंध मोडीत काढणे.
 - क) देशांतर्गत खाजगी क्षेत्रावर निर्बंध असणे.
 - ड) वरील सर्व.
- 5) दबलेल्यांचे शिक्षण हा दृष्टिकोन ——— यांच्याशी संबंधित आहे.
 - अ) पाउलो फ्रेअरी
 - ब) इव्हान इलिच
 - क) ब्राऊन
 - ड) ऑगस्ट कॉम्त
- 6) निरंतर शिक्षणाचा अर्थ ——— हा आहे.
 - अ) सहज शिक्षण
 - ब) औपचारिक शिक्षण
 - क) अनौपचारिक शिक्षण
 - ड) वरील सर्व
- 7) शिक्षणाचे समाजशास्त्राचे खालीलपैकी ——— हे वैशिष्ट्ये नाही.
 - अ) समाजशास्त्र एक शाखा
 - ब) शैक्षणिक प्रक्रियेचे शास्त्रीय पृथःकरण करणे
 - क) मुख्याध्यापक वा इतर संबंधितांना शैक्षणिक प्रशासनात मार्गदर्शन करणे
 - ड) वरील सर्व

Seat No.	
-------------	--

M.Ed. (Semester - II) (CBCS) Examination: March/April-2023
Sociology of Education (20504202)

Day & Date: Thursday, 03-08-2023
 Time: 03:00 PM To 06:00 PM

Max. Marks: 80

Instructions: 1) All questions are compulsory.
 2) Figures to the right indicate full marks.

Q.1 Choose the correct alternative from the following options. 10

- 1) _____ is not a characteristic of De- Schooling society.
 - a) Compulsory school education according to act
 - b) Not to discriminate between formal and non-formal education
 - c) Not necessary to get education in school
 - d) Not accepting rules of school
- 2) Socialization is a process of _____.
 - a) Challenges the rules and norms of social system
 - b) Participation in social ceremonies
 - c) Knowing the achievement of fore fathers
 - d) Learning of social habits, attitudes and values
- 3) The concept of 'Sociology of Education' is firstly advocated by _____.
 - a) Ellwood
 - b) Smith
 - c) Brown
 - d) R. C. Angell
- 4) _____ is not the purpose of liberalization.
 - a) To determine production, rate and sale distribution by open market
 - b) To eliminate the illegal ban over import and production investment
 - c) There should be ban on domestic private field
 - d) Above all
- 5) The view of education for oppressed is related to _____.
 - a) Paulo Friere
 - b) Evan Elich
 - c) Brown
 - d) Auguste Camte
- 6) Continuous education means _____.
 - a) Informal Education
 - b) Formal Education
 - c) Non formal Education
 - d) above all
- 7) The following _____ is not the characteristic of sociology of Education.
 - a) A branch of Sociology
 - b) Scientific analysis of educational process.
 - c) Providing guidance to headmasters or other related in educational Administration
 - d) Above all
- 8) _____ are the factors of multicultural society.
 - a) Different religions
 - b) Different heredity
 - c) Different languages
 - d) above all

- 9) The following _____ aspects include in the concept of the Education of peace.
- a) Education for humanity
 - b) Education for non-violence
 - c) Education for international understanding
 - d) above all
- 10) To establish international peace is the main objective of _____.
- a) World Health Organization
 - b) World Trade Organization
 - c) United Nations Organization
 - d) Above all

Q.2 Short answer type questions. 10

- a) What will you suggest to face the challenges of globalization in education system?
- b) Explain education as a system of social change.

Q.3 Short answer type questions. 10

- a) Explain the Role of teacher in social change.
- b) Explain the characteristics of De- Schooling society.

Q.4 Answer the following questions. (Any one) 15

- a) What is Distance education? Discuss in detail the various programmes implementing in India for distance education.
- b) What is peace education? Explain the need and components of peace education.

Q.5 Answer the following questions. (Any one) 15

- a) What is socialization? Explain various agencies of socialization.
- b) Explain the concept of multicultural society. Discuss change in education system regarding cultural difference.

Q.6 Write Short Notes on. (Any four) 20

- a) Role of education to eradicate inequalities in Indian Social System
- b) Aims of peace education
- c) Need of equality of education
- d) Continuous education
- e) Concept of sociology of education

- 9) अभ्यासक्रम विकसनाचे ——— हे प्रतिमान 1962 मध्ये मांडले.
अ) वर्ड्स, बॉडी
ब) टायलर
क) हिल्टा टाबा
ड) निकोलस व निकोलस
- 10) निसर्गवादाचा अभ्यासक्रमावरील प्रभाव हा अभ्यासक्रमाचा ——— आधार दर्शवितो.
अ) सामाजिक
ब) आदर्शवादी
क) तात्विक
ड) मानसशास्त्रीय

प्र.2 खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा

- अ) अभ्यासक्रमाचे घटक स्पष्ट करा. **05**
ब) सामाजिक पुनर्रचनावादी अभ्यासक्रम दृष्टीकोनातील शिक्षकाची भूमिका स्पष्ट करा. **05**

प्र.3 खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा

- अ) अभ्यासक्रम भाराची संकल्पना स्पष्ट करा. **05**
ब) "अध्ययन अनुभवाचे एकात्मिकरण" ही संकल्पना स्पष्ट करा. **05**

प्र.4 खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा. (कोणताही एक)

- अ) अध्ययन अनुभव विकसनाची तत्त्वे आणि निकष यांची चर्चा करा. **15**
ब) अभ्यासक्रम विकसनाचे विविध दृष्टीकोन थोडक्यात स्पष्ट करा.

प्र.5 खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा. (कोणताही एक)

- अ) अभ्यासक्रम विकसनाचे हिल्ड टाबा यांचे प्रतिमान विविध पायऱ्यासह स्पष्ट करा. **15**
ब) अभ्यासक्रमाची संकल्पना सांगून अभ्यासक्रम विकसनाचे सिध्दांत कोणते ते लिहा.

प्र.6 टिपा लिहा (कोणत्याही चार)

- अ) अभ्यासक्रमाचे निर्धारक **20**
ब) गाभा अभ्यासक्रम
क) व्यावसायिक अभ्यासक्रम विकसनाचे प्रतिमान
ड) अध्ययन अनुभवाची निवड
इ) अभ्यासक्रमाचे तात्विक आणि आदर्शवादी आधार

- Q.2 Answer the following Questions in brief**
- a) Explain the components of curriculum. **05**
 - b) Explain the role of teacher in Social reconstruction curriculum. **05**
- Q.3 Answer the following Questions in brief.**
- a) Explain the problem/issue of curriculum lode. **05**
 - b) Explain the concept of integration of learning experiences. **05**
- Q.4 Answer the following Questions. (Any One)** **15**
- a) Discuss the principles and standards of development of learning experience.
 - b) Explain the various approaches of curriculum development, in brief.
- Q.5 Answer the following Questions. (Any One)** **15**
- a) Explain the Curriculum development model of Hilda Taba with various steps.
 - b) State the concept of Curriculum and write the theories of curriculum development.
- Q.6 Write Short Notes on (Any Four)** **20**
- a) Determinant of Curriculum
 - b) Core Curriculum
 - c) Vocational Model of Curriculum Development
 - d) Selection of Learning Experience
 - e) Philosophical and Ideological basis

Seat No.	
-------------	--

M.Ed. (Semester - II) (CBCS) Examination: March/April-2023
Teacher Education – I (20504204)

Day & Date: Saturday, 05-08-2023
Time: 03:00 PM To 06:00 PM

Max. Marks: 80

Instructions: 1) All questions are compulsory.
2) Figures at the right side indicate full marks.

Q.1 Multiple Choice Questions: 10

- 1) The purpose of in-service teacher education programme is to increase in ____.
a) Professional qualification b) Identification of profession
c) Basic skills d) Professional Qualities
- 2) _____ helpful to relevance the gap between theoretical and practicum part in teacher education is _____.
a) Internship b) Supervision
c) Workshop d) Lecture
- 3) The Teacher Education Curriculum will be prepared by _____.
a) NAAC b) NCERT
c) NCTE d) SCERT
- 4) _____ is important factor for the in-service teacher education program.
a) Uniform b) prayer
c) Contact Sessions d) Above all
- 5) _____ is the essential program for professional development of teachers.
a) Orientation Course b) Refresher Course
c) Short Term Course d) Above all
- 6) Theory, Demonstration, Practice and _____ are the important four components of Teacher Training.
a) Supervision b) Feedback
c) Practical d) Above all
- 7) _____ is the following organization mainly associated with policy making and quality control aspects of teacher education.
a) NCERT b) SCERT
c) NCTE d) Above all
- 8) The duration and curriculum of in-service teacher education is fixed _____.
a) According to educational aims and policies of nation
b) According to need of target group
c) According to current condition
d) Above all
- 9) Suggesting improvement in teaching of trainees and implementation of it means _____.
a) Observation b) Remedial Supervision
c) Teaching d) None of these

- 10) The most important skill of teaching is _____.
a) making students understand what the teacher says
b) Keeping students relaxed while teaching
c) Covering the course prescribed in his subject
d) Taking classes regularly

Q.2 Short Answer Type Question:

- a) Explain the meaning and objectives of workshop and conferences. **05**
b) Explain the concept of Andragogy and its principles. **05**

Q.3 Short Answer Type Question:

- a) State the components of planning of in-service teacher education program. **05**
b) State the problems of faced by a teacher educator in -service teacher education program. **05**

Q.4 Answer the following questions (Any One)

15

- a) Explain the Qualities and Characteristics of an effective in-service teacher education.
b) State the concept and scope of school-based internship. Explain the activities and experiences in Pre-Internship, Internship and post -internship.

Q.5 Answer the following questions (Any One)

15

- a) State the concept of Pre-Service Teacher Education. Explain the nature and scope of pre-service Teacher Education.
b) State the need for continuing professional development of teacher and explain the modes of Professional development of teachers.

Q.6 Write Short notes on (Any Four)

20

- a) The student teacher as an adult learner.
b) Portfolio assessment.
c) distance and online modes of pre- service teacher education
d) Transactional approach of teacher education
e) Orientation and Refresher Course

- 10) संशोधन सारांश म्हणजे ---- होय.
अ) समरी
क) अ व ब
- ब) रेफरन्स बुक
ड) यापैकी नाही

- प्र.2 खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा. 10
अ) परिमीतिय व अपरिमीतीय चाचणीतील फरक लिहा.
ब) संशोधनात SPSS आणि EXCEL चा उपयोग लिहा.
- प्र.3 खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा. 10
अ) माहिती विश्लेषणाच्या मापिका स्पष्ट करा.
ब) स्पिअरमनची सहसंबंध पद्धत स्पष्ट करा.
- प्र.4 खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर लिहा. 15
अ) परिकल्पनेचा अर्थ व व्याख्या लिहा. परिकल्पनेचे प्रकार उदाहरणासहित स्पष्ट करा.
ब) संशोधन अहवालातील प्रकरणाची नावे लिहा. व प्रत्येक प्रकरणात समाविष्ट मुद्दे लिहा.
- प्र.5 खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर लिहा. 15
अ) केंद्रिय प्रवृत्ती म्हणजे काय? केंद्रिय प्रवृत्तीची परिमाणे स्पष्ट करा.
ब) अँनोव्हा व अँनकोव्हा संबंधी संकल्पना स्पष्ट करून गृहितके व उपयोग लिहा.
- प्र.6 टिपा लिहा (कोणत्याही चार) 20
अ) त्रिकोणीकरणाचे प्रकार
ब) मध्यमानाचे उपयोग
क) नामांकन शलाका
ड) प्रतिगमन
इ) कायस्क्वेअर चाचणी

Seat No.	
----------	--

**M.Ed. (Semester - III) (New) (CBCS) Examination: March/April-2023
Advance Research Method (20504301)**

Day & Date: Friday, 23-06-2023
Time: 09:00 AM To 12:00 PM

Max. Marks: 80

Instructions: 1) All questions are compulsory.
2) Right side numbers indicate the marks.

Q.1 Choose the correct alternative from the following options. 10

- 1) _____ Scale has true zero point.
 - a) Ordinal
 - b) Nominal
 - c) Interval
 - d) Ratio
- 2) If there are more than three variable _____ ratio is necessary to calculate.
 - a) F
 - b) Z
 - c) T
 - d) None of these
- 3) _____ Software is used for data analysis purpose.
 - a) SPSS
 - b) EXCEL
 - c) A&B
 - d) none of these
- 4) _____ are the main sections of Research Report.
 - a) 3
 - b) 4
 - c) 2
 - d) 5
- 5) Full form of APA is _____.
 - a) American Psychological Association
 - b) Alphabetical Association
 - c) American Physical Association
 - d) None of these
- 6) Chi-square is _____ type of test.
 - a) Parametric
 - b) Nonparametric
 - c) Both
 - d) none of these
- 7) Name of the First chapter of research report is _____.
 - a) Introduction
 - b) Index
 - c) Summary
 - d) none of these
- 8) The rejection or acceptance Zero hypothesis is based on _____.
 - a) confidence level
 - b) level of significance
 - c) degree of freedom
 - d) Probability
- 9) Spearman's Rank difference method of correlation identify _____ sign
 - a) ρ
 - b) γ
 - c) β
 - d) None of these
- 10) 'Research Abstract' means _____.
 - a) Research summary
 - b) Reference book
 - c) A&B
 - d) none of these

- Q.2 Answer the following questions.** **10**
- a) Write difference between parametric and nonparametric test.
 - b) Explain the Use of SPSS and EXCEL in research
- Q.3 Answer the following questions.** **10**
- a) Explain the various scales of data analysis.
 - b) Explain the Spearman correlation Method.
- Q.4 Answer the following questions (Any One)** **15**
- a) Write the meaning and definition of hypothesis. Explain the types of hypothesis.
 - b) Write the names of the chapters of research report Write the points included in every chapter.
- Q.5 Answer the following questions (Any One)** **15**
- a) What is mean by central tendency? Write its measures.
 - b) Explain Concept of ANOVA & ANCOVA and write its use and assumptions.
- Q.6 Write Short Notes. (Any Four)** **20**
- a) Types of triangulation
 - b) Use of mean
 - c) Nominal scale
 - d) Regression
 - e) Chi-square test

Seat
No.

Set P

M.Ed. (Semester - III) (New) (CBCS) Examination: March/April-2023
Teacher Education – II (20504302)

Day & Date: Saturday, 01-07-2023
Time: 09:00 AM To 12:00 PM

Max. Marks: 80

- सुचना : 1) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.
2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दशवितात.

प्र.1 खालील योग्य पर्याय निवडा.

10

- 1) शिक्षकांना जबाबदार बनवण्यासाठी त्यांना ——— दिले पाहिजे.
 - अ) सामग्री आणि शिकवण्याच्या पध्दती निवडण्याचे स्वातंत्र्य
 - ब) अध्यापन आणि परीक्षेचे प्रशिक्षण
 - क) व्यावसायिक वाढीच्या संधी
 - ड) त्यांना ज्या ठिकाणी काम करायचे आहे तेथे बदली करा
- 2) प्रभावी अध्यापन म्हणजे ——— .
 - अ) विद्यार्थ्यांना दिलेले प्रेम, सहकार्य, सहानुभूती स्नेह आणि प्रोत्साहन
 - ब) नैतिक गुन्ह्याच्या वेळी विद्यार्थ्यांना दिलेली शारीरिक शिक्षा
 - क) वैयक्तिक सूचना आणि खुल्या वर्गात चर्चा
 - ड) दोन्ही अ आणि क
- 3) अध्यापनाचे व्यवसाय म्हणून वर्णन करण्यासाठी खालीलपैकी कोणती विधाने सर्वात योग्य आहेत ——— .
 - i) प्रशिक्षणाचा दीर्घ किंवा कमी कालावधीचा अध्यापन कौशल्य प्रदर्शनाचा प्रतिनिधी बनविण्यावर परिणाम होतो.
 - ii) चांगल्या प्रकारे परिभाषित कामगिरी मानक सुविधा व्यावसायिक संपादन
 - अ) i) किंवा ii) नाही
 - ब) फक्त ii)
 - क) दोन्ही i) आणि ii)
 - ड) फक्त i)
- 4) DIET ची स्थापना ——— धोरणाच्या शिफारशीपैकी एक परिणाम होती.
 - अ) 1986
 - ब) 1964
 - क) 1952
 - ड) 1948
- 5) शिक्षकानी ——— वर लक्ष दिले पाहिजे.
 - अ) सुविधा
 - ब) मार्गदर्शक
 - क) विद्यार्थ्यांसाठी अध्ययन पूरक वातावरण तयार करा
 - ड) वरील सर्व
- 6) शिक्षकांसाठी व्यावसायिक नैतिकता हे ——— चे अभ्यास क्षेत्र आहे.
 - अ) अध्यापनशास्त्रीय फायदया
 - ब) तत्वज्ञानाचे
 - क) सामाजिक मानसशास्त्राचे
 - ड) मानसशास्त्रा

- 7) DPEP म्हणजे ----
 अ) जिल्हा प्राथमिक शिक्षण कार्यक्रम
 ब) जिल्हा धोरण शिक्षण कार्यक्रम
 क) समर्पित प्राथमिक शिक्षण कार्यक्रम
 ड) समर्पित धोरण शिक्षण कार्यक्रम
- 8) शिक्षक शिक्षणाची गुणवत्ता ---- यावर अवलंबून असते.
 अ) संशोधन
 ब) शिक्षक
 क) प्रशिक्षण
 ड) अभ्यासक्रम
- 9) NGO ला ---- म्हणून देखील ओळखले जाते.
 अ) नफा संस्था
 ब) गैर-सरकारी संस्था
 क) सरकारी संस्था
 ड) ना-नफा संस्था
- 10) 1983 रोजी राष्ट्रीय शिक्षक शिक्षण धोरणाचे अध्यक्ष कोण आहेत ----
 अ) डॉ. मुदलियार
 ब) डॉ. चट्टोपाध्याय
 क) न्यायमूर्ती वर्मा
 ड) डॉ. D.S. कोठारी

प्र.2 प्रश्नांची उत्तरे द्या. 10

- अ) शिक्षकांच्या विकासावर परिणाम करणारे घटक स्पष्ट करा.
 ब) माध्यमिक शिक्षणाचे सार्वत्रिकीकरण या विषयी लिहा

प्र.3 प्रश्नांची उत्तरे द्या. 10

- अ) प्रभावी शिक्षक शिक्षण कार्यक्रमाची संकल्पना स्पष्ट करा.
 ब) अनेक विषयांच्या शिक्षकांची संकल्पना आणि त्याचे शाळेतील, शिक्षणातील महत्त्व स्पष्ट करा.

प्र.4 खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा (कोणतेही एक) 15

- अ) SSA, DIET, आणि RMSA यामध्ये सेवांतर्गत शिक्षक शिक्षण
 ब) माध्यमिक शाळेतील शिक्षकांच्या पूर्व आणि सेवा शिक्षणाच्या गुणवत्तेवर परिणाम करणारे घटक स्पष्ट करा.

प्र.5 खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा (कोणताही एक) 15

- अ) शिक्षक शिक्षणातील संशोधनाचे क्षेत्र आणि सेवापूर्व शिक्षक शिक्षण सुधारण्यासाठी संशोधनाची भूमिका स्पष्ट करा.
 ब) बांधिलकी, क्षमता आणि सादरीकरण या संकल्पना आणि त्यांची भूमिका शिक्षक शिक्षणाच्या संदर्भात स्पष्ट करा.

प्र.6 टिपा लिहा (कोणत्याही चार) 20

- अ) NGO आणि सेवा पूर्व-शिक्षक शिक्षण
 ब) भारतातील शिक्षक शिक्षणाची रचना
 क) शिक्षक शिक्षणातील संशोधन प्रवाह
 ड) विषयाच्या ज्ञानात सुधारणा (वृद्धी)
 इ) महत्त्व कला आणि संगीत शिक्षक

Seat No.	
-----------------	--

**M.Ed. (Semester - III) (New) (CBCS) Examination: March/April-2023
Teacher Education – II (20504302)**

Day & Date: Saturday, 01-07-2023
Time: 09:00 AM To 12:00 PM

Max. Marks: 80

- Instructions:** 1) All questions are compulsory.
2) The candidates should read the original questions in English.

Q.1 Choose the correct alternative.

10

- 1) To make a teacher accountable they should be given _____.
 - a) Freedom in the selection of content and method of teaching
 - b) training in teaching and examination
 - c) Opportunities for potential growth
 - d) transfer to places where they want to send
- 2) Effective Teaching means _____.
 - a) love, cooperation, sympathy affection and encouragement given to students
 - b) Corporal punishment given to students at the time of moral offence
 - c) Individualized instruction and open classroom discussion
 - d) Both a) and c)
- 3) For describing teaching as a profession which of the following statements are most appropriate _____.
 - i) long or short duration of training has effect on making teaching skill repertoire representative
 - ii) A well-defined performance standard facilities professional acquisition
 - a) Neither i) or ii)
 - b) only ii)
 - c) both i) and ii)
 - d) only i)
- 4) Establishment of DIET was the result of one of the recommendations of _____ policy.
 - a) 1986
 - b) 1964
 - c) 1952
 - d) 1948
- 5) A teacher has to _____.
 - a) Facilitate
 - b) Guide
 - c) Make environment for student
 - d) all above
- 6) Professional ethics for teachers is a study area of _____.
 - a) Pedagogical benefits
 - b) Philosophy
 - c) Social psychology
 - d) Psychology
- 7) DPEP Means _____.
 - a) District primary education program
 - b) District policy education program
 - c) Devoted primary education program
 - d) Devoted policy education program

Seat No.	
----------	--

Set	P
-----	---

M.Ed. (Semester - III) (New) (CBCS) Examination: March/April-2023
Secondary School Level Status, Issues and Concerns (20504305)

Day & Date: Sunday, 02-07-2023
 Time: 09:00 AM To 12:00 PM

Max. Marks: 80

- सुचना : 1) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.
 2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दशवितात.

प्र.1 खालील योग्य पर्याय निवडा.

10

- 1) आकारीक मूल्यमापन ---- नसते.
 अ) अलवचिक
 क) नैदानिक
 ब) अनौपचारीक
 ड) वरील सर्व
- 2) बी.एड. हे ---- प्रकारचे शिक्षक प्रशिक्षण आहे.
 अ) सेवांतर्गत
 क) उजाळा वर्ग
 ब) सेवापूर्व
 ड) कार्यशाळा
- 3) RMSA चे पूर्ण रूप ----
 अ) महाराष्ट्र राज्य शिक्षा अभियान
 ब) राष्ट्रीय माध्यमिक शिक्षा अभियान
 क) अ & ब
 ड) यापैकी नाही
- 4) कुमारावस्थेला ---- अवस्था म्हणतात.
 अ) वादळी व तणाव
 क) आशादायी
 ब) निराश
 ड) प्रेरणादायी
- 5) बहुविध बुद्धिमत्तेविषयक सिद्धांत ---- ने मांडला.
 अ) थर्स्टन
 क) गार्डनर
 ब) स्पिअरमन
 ड) स्किनर
- 6) एन. सी. टी. ई. चा पूर्ण रूप ----
 अ) राष्ट्रीय शैक्षणिक प्रशिक्षण परिषद
 ब) नवीन शैक्षणिक प्रशिक्षण परिषद
 क) उत्तर शैक्षणिक प्रशिक्षण संस्था
 ड) राष्ट्रीय शिक्षक शिक्षण परिषद
- 7) संस्थेची किंवा व्यक्तीची एकत्र केलेली माहिती ---- म्हणतात.
 अ) पोर्टफोलिओ
 क) अर्थनिर्वचन
 ब) बायोडाटा
 ड) यापैकी नाही
- 8) UGC ची स्थापना ---- साली झाली.
 अ) 1970
 क) 1957
 ब) 1956
 ड) 1960

Seat No.	
----------	--

**M.Ed. (Semester - III) (New) (CBCS) Examination: March/April-2023
Secondary School Level Status, Issues and Concerns (20504305)**

Day & Date: Sunday, 02-07-2023
Time: 09:00 AM To 12:00 PM

Max. Marks: 80

Instructions: 1) All questions are compulsory.
2) The candidates should read the original questions in English.

Q.1 Choose the correct alternative.

10

- 1) Formative Evaluation is _____.
 - a) flexible
 - b) informal
 - c) diagnostic
 - d) all above
- 2) B.Ed. is _____ type of teacher training.
 - a) in service
 - b) pre service
 - c) refresher course
 - d) workshop
- 3) RMSA full Form is _____.
 - a) Maharashtra Rajya Shiksha Abhiyan
 - b) Rashtriya Madhyamik Shiksha Abhiyan
 - c) a) & b)
 - d) none of these
- 4) The stage of Adolescent is called _____.
 - a) storm & stress
 - b) nervous
 - c) hopeful
 - d) motivate
- 5) _____ was stated Multiple Intelligence theory.
 - a) Thurston
 - b) Spearman
 - c) Gardner
 - d) Skinner
- 6) Full form of NCTE is _____.
 - a) National Council for Educational Training
 - b) New Council for Educational Training
 - c) North Council for Educational Training
 - d) National Council for Teacher Education
- 7) Institutional or Individual collection of information is called _____.
 - a) Portfolio
 - b) Biodata
 - c) interpretations
 - d) none of these
- 8) UGC established on _____ year.
 - a) 1970
 - b) 1956
 - c) 1957
 - d) 1960
- 9) Educational programme launch from _____ satellites
 - a) EDUSAT
 - b) Pruthvi
 - c) Agni
 - d) none of these
- 10) Given below _____ is the types of discipline
 - a) maladjustment
 - b) slow learner
 - c) student confusion
 - d) none of these

- Q.2 Answer the following question. 10**
- a) How you teach to adolescent student?
 - b) Explain the functions of NCTE.
- Q.3 Answer the following question. 10**
- a) Explain the summative evaluation types and write examples of summative evaluation.
 - b) Explain the types of in-service teacher education.
- Q.4 Answer the following question (Any one) 15**
- a) Write concept of Intelligence and explain the factors of multiple intelligence
 - b) Explain the practical activities of pre service teacher training programme and write evaluation tools of any five activities.
- Q.5 Answer the following question (Any one) 15**
- a) Write the concept of CCE and explain the formative evaluation tools.
 - b) Write concept of Universalization of secondary education and which problems are faced in Universalization of secondary education?
- Q.6 Write Short Note (Any One) 20**
- a) Problems of girls' education
 - b) Dropout in Secondary school
 - c) Refresher course
 - d) Functions of UGC
 - e) Criterion referenced test

Seat No.	
----------	--

Set	P
-----	---

**M.Ed. (Semester - III) (New) (CBCS) Examination: March/April-2023
Secondary School Level Curriculum, Pedagogy and Assessment
(20504306)**

Day & Date: Monday, 03-07-2023
Time: 09:00 AM To 12:00 PM

Max. Marks: 80

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.
2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्र.1 खालील दिलेले योग्य पर्याय निवडून गाळलेल्या जागा भरा.

10

- 1) अभ्यासक्रमात ---- चा समावेश असतो.
अ) ध्येय
ब) उद्दिष्टे
क) अ व ब
ड) यापैकी नाही
- 2) NCF चे पूर्ण रूप ----
अ) राष्ट्रीय अभ्यासक्रम आराखडा
ब) राष्ट्रीय केंद्र आराखडा
क) राष्ट्रीय फ्रेमवर्क परिषद
ड) यापैकी नाही
- 3) टिपा लिहा प्रश्नाचा समावेश ---- मूल्यमापनात होतो.
अ) साकारीक
ब) आकारीक
क) दोन्ही बरोबर
ड) यापैकी नाही
- 4) माध्यमिक शिक्षणात ---- विषयांचा समावेश होतो.
अ) भाषा
ब) गणित व विज्ञान
क) सामाजिक शास्त्रे
ड) वरील सर्व
- 5) माध्यमिक शिक्षणात ---- आधारप्रणालीचा उपयोग होतो.
अ) टेलिकॉन्फरसिंग
ब) फलक
क) अ & ब
ड) यापैकी नाही
- 6) ई-अध्ययन म्हणजे ----.
अ) इलेक्ट्रॉनिक माध्यमाच्या आधारे अध्ययन
ब) इकॉनॉमिकल अध्ययन
क) अ आणि ब
ड) यापैकी नाही
- 7) महाराष्ट्राचे माध्यमिक शिक्षण मंडळ ---- शहरात आहे.
अ) नागपूर
ब) मुंबई
क) दिल्ली
ड) पुणे
- 8) आंतरक्रियात्मक तंत्रज्ञानाचे उदाहरण ----
अ) दूरपरिषद
ब) ऑडिओ
क) व्हीडीओ
ड) वरील सर्व
- 9) सेवापूर्व शिक्षक प्रशिक्षणाचा ---- प्रकार नाही.
अ) बी.एड.
ब) बी.पी.एड.
क) एम.एड.
ड) यापैकी नाही

Seat No.	
----------	--

**M.Ed. (Semester - III) (New) (CBCS) Examination: March/April-2023
Secondary School Level Curriculum, Pedagogy and Assessment
(20504306)**

Day & Date: Monday, 03-07-2023
Time: 09:00 AM To 12:00 PM

Max. Marks: 80

Instructions: 1) All questions are compulsory.
2) Right side numbers indicate the marks.

Q.1 Choose the correct alternative from the following options. 10

- 1) Curriculum included _____.
 - a) Goal
 - b) Objective
 - c) a) & b)
 - d) none of these
- 2) Full Form of NCF _____.
 - a) National Curriculum Framework
 - b) National Council of Framework
 - c) National center Framework
 - d) none of these
- 3) Write short note included _____ evaluation.
 - a) Summative
 - b) Formative
 - c) both true
 - d) none of these
- 4) Secondary Education was included _____ Subjects.
 - a) Language
 - b) Mathematics & Science
 - c) Social Sciences
 - d) all above
- 5) Use of supporting system in secondary education is _____.
 - a) Teleconferencing
 - b) Board
 - c) a) & b)
 - d) none of these
- 6) E-learning means _____.
 - a) Learning with electronic support system
 - b) Economical learning
 - c) a) & b)
 - d) none of these
- 7) State board of secondary education in Maharashtra is placed at _____ city.
 - a) Nagpur
 - b) Mumbai
 - c) Delhi
 - d) Pune
- 8) Example of interactive technology _____.
 - a) Teleconferencing
 - b) Audio
 - c) Video
 - d) all above
- 9) _____ is not type of Pre service teacher training
 - a) B.Ed.
 - b) B.P.Ed.
 - c) M.Ed.
 - d) none of these
- 10) Teachers can evaluate students' difficulties using _____ test.
 - a) diagnostic
 - b) criterion
 - c) a) & b)
 - d) none of these

- Q.2 Answer the following questions. 10**
a) Explain the Principles of Curriculum.
b) Explain tool of Summative Evaluation.
- Q.3 Answer the following questions. 10**
a) Explain the importance of language curriculum at secondary level.
b) Explain the information about EDUSAT.
- Q.4 Answer the following questions (Any One) 15**
a) Write the concept of Curriculum and explain the factors and importance of curriculum.
b) Write the types of teacher education and how you evaluate components of pre-service teacher education.
- Q.5 Answer the following questions (Any One) 15**
a) Write the concept of support system and explain types of support systems.
b) Explain the concept of in-service and pre-service teacher education and discuss the types of in-service teacher education.
- Q.6 Write Short Notes. (Any Four) 20**
a) Learning Experience
b) Science curriculum at secondary level
c) E-learning
d) Role of SBSE
e) Mathematics curriculum at secondary level

Seat
No.

Set P

M.Ed. (Semester - IV) (New) (CBCS) Examination: March/April-2023
Psychological Foundation of Education (20504401)

Day & Date: Monday, 19-06-2023

Max. Marks: 80

Time: 09:00 AM To 12:00 PM

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.
 2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्र.1 खालील दिलेले योग्य पर्याय निवडून गाळलेल्या जागा भरा. 10

- 1) मानसशास्त्रज्ञ ——— ज्ञानवादी उपपत्तीशी संबंधित आहे.
 अ) पावलाव्ह ब) व्हायगॉटस्की
 क) मास्लो ड) कोहफा
- 2) आकृती आणि पार्श्वभूमी तत्त्व ——— संप्रदायाने स्वीकारले.
 अ) मानवतावादी संप्रदाय ब) समष्टिवादी उपपत्ती
 क) वर्तनवादी संप्रदाय ड) ज्ञानवादी उपपत्ती
- 3) ——— या संप्रदायाने निरीक्षण व प्रायोगिक पद्धतीचा स्वीकार केला.
 अ) मानवतावादी संप्रदाय ब) समष्टिवादी
 क) वर्तनवादी संप्रदाय ड) ज्ञानवादी
- 4) विकासाचा अवकाश प्रदेश ही संकल्पना ——— च्या विकास उपपत्तीवर आधारित आहे.
 अ) कोहलबर्ग ब) पियाजे
 क) व्हायगॉटस्की ड) यापैकी नाही
- 5) मानसशास्त्रज्ञ ——— गुणविशेष प्रेरणा उपपत्तीशी संबंधित आहे.
 अ) पावलाव्ह ब) वायनर
 क) मास्लो ड) कार्ल रॉजर्स
- 6) गरजांच्या वर्धित श्रेणीत ——— या गरजा सर्वोच्च स्थानावर असतात.
 अ) शारीरिक ब) आत्मप्रचिती
 क) आत्मसन्मान ड) प्रेम व आपुलकी
- 7) व्यक्तिभेदाध्ये कोणता घटक ——— जास्त प्रभावी आहे.
 अ) अनुवंश ब) परिस्थिती
 क) अ व ब दोन्ही ड) यापैकी नाही
- 8) व्यक्तिभेदामध्ये खालीलपैकी कोणता घटक ——— जास्त प्रभावी आहे.
 अ) शारीरिक ब) मानसिक
 क) शारीरिक व मानसिक ड) शैक्षणिक
- 9) भावनिक असमतोल हे ——— या समूहाचे वैशिष्ट्य आहे.
 अ) समुदाय ब) संहती
 क) समाज ड) यापैकी नाही

Seat No.	
----------	--

M.Ed. (Semester - IV) (New) (CBCS) Examination: March/April-2023
Psychological Foundation of Education (20504401)

Day & Date: Monday, 19-06-2023
 Time: 09:00 AM To 12:00 PM

Max. Marks: 80

Instructions: 1) All questions are compulsory.
 2) Right side numbers indicate the marks.

Q.1 Choose the correct alternative from the following options. 10

- 1) Psychologist _____ is related to cognitive theory.
 - a) Pavlov
 - b) Vygotski
 - c) Maslow
 - d) Kohfa
- 2) Principle of figure and Ground is adopted by _____.
 - a) Humanistic School
 - b) Gestalt Theories
 - c) Behaviourist School
 - d) Cognitive Theories
- 3) _____ is adopted the observation and experimental methods.
 - a) Humanistic School
 - b) Gestalt Theories
 - c) Behaviourist School
 - d) Cognitive Theories
- 4) Concept of zone of proximal development is stated by _____ theory of development.
 - a) Kohlberg's
 - b) Piaget's
 - c) Vygotsky's
 - d) None of These
- 5) Psychologist _____ is related to attribution theory of motivation theory.
 - a) Pavlov
 - b) Weiner
 - c) Maslow
 - d) Carl Roger
- 6) _____ needs are at the highest level of hierarchy of needs.
 - a) Physical
 - b) Self - Actualization
 - c) Esteems Needs
 - d) Love & Belonging
- 7) There is _____ factor plays important role in individual difference.
 - a) Heredity
 - b) Environment
 - c) Above a and b
 - d) None of these
- 8) _____ is an effective factor in individual difference.
 - a) Physical
 - b) Mental
 - c) Physical & Mental
 - d) Educational
- 9) Emotional unbalance is the characteristics of group _____.
 - a) Mob
 - b) Club
 - c) Community
 - d) none of these
- 10) _____ is highest order psychological group.
 - a) Family
 - b) Club
 - c) Community
 - d) Mob

Q.2 Answer the following questions.

- a) Explain Vedic school in brief. 05
- b) Explain concept and importance motivation. 05

- Q.3 Answer the following questions.** **05**
- a) Explain the measurement of Individual differences. **05**
 - b) How will you use different techniques to study group dynamics?
- Q.4 Answer the following questions (Any One)** **15**
- a) Explain Gestalt theories of psychology with reference to changing role of teacher and students.
 - b) Explain the Implications of theories of motivation in the context of learning and instruction.
- Q.5 Answer the following questions (Any One)** **15**
- a) Explain the characteristics and instructional strategies for exceptional children.
 - b) Explain the types of groups. Explain the Characteristics of various types of Groups.
- Q.6 Write Short Notes. (Any Four)** **20**
- a) Humanistic school - Students role
 - b) Social Factors of Motivation
 - c) Classroom instruction
 - d) Behaviouristic school - Teachers role
 - e) Class room as a group.

Seat
No.

M.Ed. (Semester - IV) (New) (CBCS) Examination: March/April-2023
Educational Planning (20504405)

Day & Date: Tuesday, 20-06-2023
Time: 09:00 AM To 12:00 PM

Max. Marks: 80

- सुचना : 1) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.
2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दशवितात.

प्र.1 खालील योग्य पर्याय निवडा.

10

- 1) भारताच्या पहिल्या पंचवार्षिक योजनेचे मुख्य उद्दिष्ट होते ---- .
अ) पायाभूत सुविधांचा विकास ब) पोष्टाचा विकास
क) उद्योगाचा विकास ड) शेतीचा विकास
- 2) ROI म्हणजे ---- .
अ) गुंतवणुकीचा परतावा ब) इंटरनेटचा परतावा
क) सूचना परत करणे ड) दुभाष्याचा परतावा
- 3) खालीलपैकी कोणते नियोजनाचे वैशिष्ट्य नाही ---- .
अ) नियोजन हे भविष्यवादी आहे.
ब) नियोजन व्यापक आहे.
क) नियंत्रणासाठी मानके स्थापित करते.
ड) नियोजन हे उद्दिष्ट साध्य करण्यावर भर देते
- 4) प्रत्येक चांगले नियोजन ---- असावे.
अ) संबंधित आणि स्पष्ट
ब) पध्दतशीर आणि सर्वसमावेशक
क) वरील दोन्ही
ड) वरीलपैकी काहीही नाही
- 5) संस्थात्मक नियोजन म्हणजे ---- .
अ) सर्वोच्च स्तरावर नियोजन ब) सर्वात खालची पातळी
क) जिल्हा स्तरावर ड) गावपातळीवर
- 6) सूक्ष्म नियोजन यात केले जाते ---- .
अ) शीर्ष व्यवस्थापन ब) मध्यम व्यवस्थापन
क) कमी व्यवस्थापन ड) मध्यम आणि निम्न व्यवस्थापन
- 7) नियोजन हे दिशा देते ---- .
अ) नियोजनाचे महत्व ब) नियोजनाच्या मर्यादा
क) नियोजनाची वैशिष्ट्ये ड) पध्दत
- 8) शैक्षणिक नियोजन आणि प्रशासनाची राष्ट्रीय संस्था ---- स्थापन झाली.
अ) 1962 ब) 1963
क) 1964 ड) 1965

Seat No.	
----------	--

**M.Ed. (Semester - IV) (New) (CBCS) Examination: March/April-2023
Educational Planning (20504405)**

Day & Date: Tuesday, 20-06-2023
Time: 09:00 AM To 12:00 PM

Max. Marks: 80

Instructions: 1) All questions are compulsory.
2) The candidates should read the original questions in English.

Q.1 Choose the correct alternative.

10

- 1) The main objective of the first five year plan of India was _____.
a) develop of infrastructure b) develop of post
c) development of industry d) development of agriculture
- 2) ROI stands for _____.
a) Return of investment b) Return of internet
c) Return of instruction d) Redesigning of interpreter
- 3) Which of the following is not a feature of planning ____?
a) Planning is futuristic
b) Planning is pervasive
c) Planning establishes standards for Controlling
d) Planning focuses on achieving objectives
- 4) Every good planning should be _____.
a) Relevant and clear
b) Systematic and comprehensive
c) Both of the above
d) None of the above
- 5) Institutional planning means planning at the _____.
a) highest level b) lowest level
c) district level d) village level
- 6) Micro planning is done in _____.
a) Top management b) middle management
c) lower management d) middle and lower management
- 7) Planning provides direction is a _____.
a) Importance of planning b) limitations of planning
c) Characteristics of a planning d) Method
- 8) National Institute of Educational Planning and Administration established on _____.
a) 1962 b) 1963
c) 1964 d) 1965
- 9) _____ plans have clearly defined objectives.
a) standing b) flexible
c) specific d) directional
- 10) When DPEP started in India _____.
a) 1993 b) 1994
c) 1995 d) 1996

- Q.2 Answer the following question. 10**
a) Explain the concept of educational planning.
b) Need and importance of educational planning
- Q.3 Answer the following question. 10**
a) Write the function of NUEPA.
b) Explain the Importance of District Level Planning.
- Q.4 Answer the following question (Any one) 15**
a) Write the Contribution of 'SCERT' to education.
b) Explain the Social Demand Approach and return of Investment approach in planning.
- Q.5 Answer the following question (Any one) 15**
a) Explain the main features of five year plans with special reference to education.
b) Explain detail Central, State, District and Institutional Planning.
- Q.6 Answer the following question Short Note (Any One) 20**
a) SIEMATS
b) Techniques of Planning
c) Merits of five year plan
d) Purpose of Educational Planning
e) Man Power Approach

- 10) The term 'Sustainable development' firstly used by the commission in their report.
- a) Brutland
 - b) Britain
 - c) National Environment
 - d) World Health Organization

Q.2 Short Answer Type Question:

- a) Explain the role of Environmental movements in Environmental conservation. **05**
- b) Explain the role of Brutland Commission on sustainable development. **05**

Q.3 Short Answer Type Question:

- a) Explain the need of Environmental Education for school teachers and teacher educators. **05**
- b) Explain the steps of Environmental Impact Assessment (EIA). **05**

Q.4 Answer the following questions (Any one)**15**

- a) What is mean by Sustainable Development? Explain the strategies for sustainable development,
- b) What are the innovations for sustainable development? Explain Governmental policies toward sustainable development.

Q.5 Answer the following questions (Any one)**15**

- a) What is mean by Environment and Environmental Education? Explain the need and scope of Environmental Education.
- b) State the concept of Conservation of Natural resources. Explain the role of Education in conservation of Natural Resources.

Q.6 Write short notes (Any Four)**20**

- a) Environmental Protection Act (1986)
- b) Place of Environmental Education in NCF 2000
- c) Need of an Interdisciplinary approach for Sustainable Development
- d) Dimensions of Sustainable Development
- e) Ways of Conservation of Natural Resources

Seat No.	
----------	--

Set	P
-----	---

**M.Ed. (Semester - IV) (New) (CBCS) Examination: March/April-2023
Educational Management (20504406)**

Day & Date: Wednesday, 21-06-2023
Time: 09:00 AM To 12:00 PM

Max. Marks: 80

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.
2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

- प्र.1 खालील दिलेले योग्य पर्याय निवडून गाळलेल्या जागा भरा. 10
- 1) सर्वात प्रथम शास्त्रयुद्ध व्यवस्थापनाचा पुरस्कर्ता म्हणून ---- यांना संबोधले जाते.
अ) एच गॅट
ब) इमर्सन
क) एफ. डब्ल्यू. टेलर
ड) हेन्री फेयाल
 - 2) पीपीबीएस PPBS चे ---- तत्वे आहेत.
अ) सहा
ब) चार
क) पाच
ड) तीन
 - 3) व्यवस्थापनाचा कार्य ---- आहे.
अ) नियोजन
ब) नियंत्रण
क) निर्णय
ड) वरील सर्व
 - 4) PERT चा उदय ---- साली झाला.
अ) 1960
ब) 1950
क) 1970
ड) 1980
 - 5) प्रथम व्यवस्थापनाचा पद्धतशीर अभ्यास ---- या क्षेत्रात झाला.
अ) लष्कर
ब) चर्च
क) उद्योग व व्यापार
ड) वरील सर्व
 - 6) "व्यवस्थापन म्हणजे मानवी साधन संपत्तीचा विकास" ही व्याख्या ---- यांनी मांडली.
अ) लॉरेन्स ए अॅपली
ब) स्टॅन्ली व्हान्स
क) पीटर ड्रकर
ड) दासगुप्ता
 - 7) आधुनिक व्यवस्थापन शास्त्राचा गुरू ---- यांना मानण्यात येते.
अ) स्टॅन्ली
ब) पीटर ड्रकर
क) मॅक ग्रेगर
ड) लॉरेन्स
 - 8) ---- अंतर्गत प्रभाव व शक्ती या दोन्ही घटकांना अनन्यसाधारण महत्व आहे.
अ) नियोजन
ब) नेतृत्व
क) निर्णय प्रक्रिया
ड) यापैकी नाही
 - 9) व्यवस्थापनाचा कौशल्य ---- आहे.
अ) वेळेचे व्यवस्थापन
ब) सादरीकरणाचे व्यवस्थापन
क) सभा कौशल्य
ड) वरीलपैकी सर्व

10) Following is a type of Organization.

- a) Formal
- b) Non formal
- c) a & b
- d) None of These

- Q.2** a) Write the concept and types of Organizational Structure. **05**
b) Explain the components of performance Management in schools. **05**
- Q.3** a) Explain the nature & characteristics of Resources in Education. **05**
b) What is the work of team building? **05**
- Q.4 Answer the following questions (Any One) 15**
a) "School is a social organization" write in detail.
b) Explain in detail the scientific principles of Management.
- Q.5 Answer the following questions (Any One) 15**
a) Explain the types, identification, procurement, utilization & maintenance of Resources.
b) What is meant by Management? Explain meeting & Team building skills in detail.
- Q.6 Write Short Answers. (Any Four) 20**
a) Write in brief on "Time management" skills.
b) Explain the role of central Government in Resources.
c) Write short note on monitoring School Performance
d) Learning Organization
e) Quality assurance in human Resources

Seat
No.

Set P

M.Ed. (Semester - IV) (New) (CBCS) Examination: March/April-2023
Disaster Management (20504409)

Day & Date: Wednesday, 21-06-2023
Time: 09:00 AM To 12:00 PM

Max. Marks: 80

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.
2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्र.1 खालील दिलेले योग्य पर्याय निवडून गाळलेल्या जागा भरा. 10

- 1) राज्य व केंद्रशासित प्रदेशाच्या प्रशासकीय प्रशिक्षण संस्थांना ——— द्वारे आपत्ती व्यवस्थापन केंद्र राज्यशासनाला तांत्रिक सहाय्य पुरवितात.
 - अ) सार्क आपत्ती व्यवस्थापन केंद्र
 - ब) राज्य आपत्ती व्यवस्थापन प्राधिकरण
 - क) राष्ट्रीय आपत्ती व्यवस्थापन संस्था
 - ड) राष्ट्रीय आपत्ती व्यवस्थापन प्राधिकरण
- 2) आपत्ती व्यवस्थापन ——— परिस्थितीशी संबंधित असते.
 - अ) आपत्ती पूर्व
 - ब) आपत्ती पूर्व व आपत्ती दरम्यान
 - क) आपत्ती पूर्व व आपत्ती नंतर
 - ड) आपत्ती पूर्व, आपत्ती दरम्यान व आपत्ती पश्चात
- 3) ——— जबाबदाऱ्या सांभाळण्यासाठी आपत्ती व्यवस्थापन प्रणाली उपगम कार्यरत असते.
 - अ) आपत्ती प्रतिबंध
 - ब) आपत्ती सज्जता, प्रतिसाद व पुर्नप्राप्ती
 - क) आपत्ती प्रतिबंध, आपत्ती सज्जता व प्रतिसाद
 - ड) आपत्ती प्रतिबंध व पुर्नप्राप्ती
- 4) ——— द्वारे अणयवायू निर्माण होतात.
 - अ) कारखाने विमान उड्डाण, अण्विक प्रयोग
 - ब) ज्वालामुखी, वणवा
 - क) कारखाने, विमान उड्डाणे
 - ड) शेती, आण्विक प्रयोग, वनस्पतींचे श्वसन
- 5) पर्यावरणात ——— मुळे कार्बनचे प्रमाण वाढते.
 - अ) ओझोन क्षय
 - ब) आम्ल पर्जन्य
 - क) हवा प्रदुषण
 - ड) हरितगृह परिणाम
- 6) खालीलपैकी ——— नैसर्गिक आपत्ती नाही.
 - अ) पूर
 - ब) लोकसंख्या प्रस्फोट
 - क) भूकंप
 - ड) वादळे
- 7) पर्यावरण व्यवस्थापन मुख्यते ——— शी संबंधित आहे.
 - अ) पर्यावरणीय समस्या
 - ब) पर्यावरणीय संकटे
 - क) पर्यावरणीय अभ्यास
 - ड) पर्यावरणीय गुणवत्ता

- 8) ——— मुळे आम्लपर्जन्य पडते.
 अ) नायट्रीक व सल्फ्यूरिक आम्ल
 ब) नायट्रीक व टार्टारिक आम्ल
 क) नायट्रीक, सल्फ्यूरिक हायड्रोक्लोरिक आम्ल
 ड) हायड्रोक्लोरिक व सल्फ्यूरिक आम्ल
- 9) आपत्ती व्यवस्थापनाविषयी माहिती व ज्ञानाचे आदान प्रदान करून ———
 निर्मितीसाठी जनसंख्येला शिक्षित व सक्षम केले जाते.
 अ) विद्यार्थी जागरूकता
 ब) स्वयंसेवी संघटना जागरूकता
 क) शासन जागरूकता
 ड) नागरिकांमध्ये जागरूकता
- 10) पर्यावरणीय आपत्तीमध्ये मृत ——— चा समावेश होतो.
 अ) वन्यजीव
 ब) वन्यजीव, मानव व वनस्पती
 क) वन्यजीव व वनस्पती
 ड) मानव व वनस्पती

प्र.2 खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा.

- अ) पर्यावरण व्यवस्थापनामध्ये शिक्षणाची भूमिका कोणती असते? **05**
 ब) पर्यावरण व्यवस्थापनामध्ये राष्ट्रीय व आंतरराष्ट्रीय संस्थांची भूमिका लिहा. **05**

प्र.3 खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा.

- अ) भूकंपाची कारणे व परिणाम कोणते होतात? **05**
 ब) आपत्ती व्यवस्थापन विषयक तुम्ही विद्यार्थ्यांमध्ये जागरूकता कशी निर्माण कराल? **05**

प्र.4 खालील प्रश्नांची उत्तरे द्या. (कोणताही एक)

- अ) प्रदुषण ही मानवनिर्मित समस्या आहे याचे स्पष्टीकरण लिहा. मृदा प्रदुषणाची कारणे, परिणाम व नियंत्रणाबाबत शिफारसी लिहा. **15**
 ब) पर्यावरण व्यवस्थापन म्हणजे काय? पर्यावरण व्यवस्थापनाची गरज व महत्त्व काय आहे? कचरा व्यवस्थापनासाठी उपाययोजना सूचवा.

प्र.5 खालील प्रश्नांची उत्तरे द्या. (कोणताही एक)

- अ) आपत्ती संकल्पना स्पष्ट करा. आपत्तीचे प्रकार कोणते आहेत? आपत्ती चक्र व आपत्ती व्यवस्थापन संकल्पना लिहा. **15**
 ब) प्राथमिक, माध्यमिक व उच्च माध्यमिक स्तरावर आपत्ती व्यवस्थापनाबाबत प्रशिक्षण कार्यक्रमाबाबत माहिती लिहा.

प्र.6 टिपा लिहा. (कोणत्याही चार)

- अ) पूर व अवर्षण या आपत्तीचे व्यवस्थापन **20**
 ब) आपत्ती व्यवस्थापन विषयक ई-आशय निर्मिती
 क) जैविक व उर्जा स्रोताचे व्यवस्थापन
 ड) हवा प्रदुषणाचे परिणाम व नियंत्रण
 इ) वादळाचे परिणाम व व्यवस्थापन

Seat No.	
----------	--

Set P

M.Ed. (Semester - IV) (New) (CBCS) Examination: March/April-2023
Disaster Management (20504409)

Day & Date: Wednesday, 21-06-2023
 Time: 09:00 AM To 12:00 PM

Max. Marks: 80

Instructions: 1) All questions are compulsory.
 2) Right side numbers indicate the marks.

Q.1 Choose the correct alternative from the following options. 10

- 1) _____ provides technical support to the state governments through Disaster management centres in the administrative training institutes of states & Union Territories.
 - a) SAARC disaster management center
 - b) State disaster management Authorities
 - c) National Institute of Disaster Management
 - d) National disaster management authorities
- 2) Disaster Management deals with situation that occurs _____ the disaster
 - a) Prior to
 - b) Prior to & during
 - c) Prior & after
 - d) Prior to, during & after
- 3) Disaster Management involves a systematic approach to managing responsibilities of _____.
 - a) Disaster Prevention
 - b) Disaster Preparedness, response & recovery
 - c) Disaster Prevention, preparedness & response
 - d) Disaster Prevention & recovery
- 4) Harmful gases are evolved through _____.
 - a) Industries, aircrafts, atomic experiments
 - b) Volcano & wildlife
 - c) Industries, aircrafts
 - d) Forming, atomic experiments, respiration of plants
- 5) High percentage of carbon in the environment is caused of _____.
 - a) Ozone replication
 - b) Acid rain
 - c) Air pollution
 - d) Greenhouse effect
- 6) Following _____ is not a natural disaster.
 - a) Floods
 - b) Population explosion
 - c) Earthquakes
 - d) Cyclone
- 7) Environment management is mainly concerned with _____.
 - a) Environmental problems
 - b) Environmental hazards
 - c) Environmental study
 - d) Environmental Quality
- 8) Acid rain is due to _____.
 - a) Nitric & sulphuric acid
 - b) Nitric & tartaric acid
 - c) Nitric & sulphuric hydrochloric acid
 - d) Hydrochloric & sulphuric acid

- 9) _____ is disaster management is a process of educating & empowering the population through sharing knowledge & information.
- a) Pupil awareness
 - b) NGO awareness
 - c) Government awareness
 - d) Public awareness
- 10) An environmental disasters have included death of _____.
- a) Wildlife
 - b) Wildlife, Human & Plants
 - c) Wildlife & Plants
 - d) Human & Plants

Q.2 Answer the following questions.

- a) What is role of Education in Environmental management? **05**
- b) Write the role of National & International Agencies in Disaster management. **05**

Q.3 Answer the following questions.

- a) What are causes & effects of earthquakes? **05**
- b) How will you develop awareness for disaster management among students? **05**

Q.4 Answer the following questions (Any One)**15**

- a) Explain pollution is as a manmade disaster. Write the causes, effect & control of land pollution.
- b) What is environmental management? What is its need & importance of environmental management? Suggest remedies for waste management.

Q.5 Answer the following questions (Any One)**15**

- a) Explain the concept of disaster. What are the types of disaster? Write about disaster cycle & disaster management concepts.
- b) Explain the training program for disaster management at primary, secondary & higher secondary level of education

Q.6 Write Short Notes. (Any Four)**20**

- a) Disaster management for flood & drought
- b) Development of E-Content for disaster management
- c) Management of biotic & energy resources
- d) Effect & control air pollution
- e) Effect & management of cyclones

Seat No.	
----------	--

M.Ed. (Semester - IV) (New) (CBCS) Examination: March/April-2023
Issues in Planning, Management and Financing of Education (20504407)

Day & Date: Thursday, 22-06-2023
 Time: 09:00 AM To 12:00 PM

Max. Marks: 80

Instructions: 1) All questions are compulsory.
 2) Right side numbers indicate the marks.

Q.1 Choose the correct alternative from the following options. 10

- 1) The process done before related to further future work.
 - a) Management
 - b) Administration
 - c) Planning
 - d) none of above
- 2) According to syllabus _____ children are involved with educational Planning.
 - a) Exceptional
 - b) Gift
 - c) Backward
 - d) all above
- 3) There are _____ type of organizational culture.
 - a) Two
 - b) Three
 - c) Four
 - d) Five
- 4) _____ means providing the business with all the requirements for its smooth functioning.
 - a) Administration
 - b) Organization
 - c) Supervision
 - d) Monitoring
- 5) The _____ sector is usually composed of organization are privately and not part of the government.
 - a) Personal
 - b) Private
 - c) Individual
 - d) Public
- 6) Responsibility of primary education, secondary education in the district level, is of
 - a) Balbharati
 - b) Zilaparishad
 - c) Education board
 - d) central board
- 7) Controlling function implement _____ alternative
 - a) Modified
 - b) Quantitative
 - c) Structural
 - d) Financial
- 8) _____ is the life flow of the educational system.
 - a) Fees
 - b) Grant
 - c) Salary
 - d) Donation
- 9) _____ is the components of Educational Management
 - a) Planning
 - b) Organization
 - c) Decision making
 - d) all above
- 10) Cost benefit analysis is the _____.
 - a) Approach
 - b) Objective
 - c) Function
 - d) none of these

- Q.2 Answer the following questions. 10**
- a) State the additional resources for education.
 - b) Explain critical review of educational planning in India.
- Q.3 Answer the following questions. 10**
- a) What is meant by supervision? Explain the importance of supervision.
 - b) What is meant by total quality management (TQM)?
- Q.4 Answer the following questions (Any One) 15**
- a) What is meant by educational planning? Explain educational planning for exceptional children
 - b) Explain the concept of organizational behaviour and organizational effectiveness.
- Q.5 Answer the following questions (Any One) 15**
- a) What is meant by tuition fee and uniform tuition fee? Explain merits and demerits of uniform tuition fees.
 - b) What is meant by the School Board? Explain the role of CIBE regarding state board.
- Q.6 Write Short Notes. (Any Four) 20**
- a) Meaning of conflict and conflict management
 - b) Education in equity
 - c) Additional financial resources for education
 - d) Leadership
 - e) School education and child welfare

Seat
No.

Set P

**M.Ed. (Semester - IV) (New) (CBCS) Examination: March/April-2023
Pedagogy and Current Issues in Environment (20504410)**

Day & Date: Thursday, 22-06-2023
Time: 09:00 AM To 12:00 PM

Max. Marks: 80

सुचना : 1) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.
2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दशवितात.

प्र.1 खालील योग्य पर्याय निवडा.

10

- 1) पर्यावरण शिक्षणात कोणत्या माध्यमांची महत्वाची भूमिका असते?
अ) छापील माध्यमे
ब) रेडिओ
क) संगणक (इंटरनेट)
ड) वरील सर्व
- 2) 'Environment' हा शब्द ---- या भाषेतून तयार झाला.
अ) फ्रेंच
ब) लॅटिन
क) ग्रीक
ड) यापैकी नाही
- 3) संयुक्त राष्ट्र पर्यावरण कार्यक्रम ---- मध्ये स्थापन झाला.
अ) 1952
ब) 1962
क) 1972
ड) 1982
- 4) खालीलपैकी कोणता परिणाम जास्त लोकसंख्येचा आहे?
अ) नैसर्गिक साधनसंपत्तीचा पुरेसा साठा
ब) जमीन आणि इतर अक्षय स्रोतांवर दबाव
क) जंगलाचे प्रमाण वाढणे
ड) पाण्याची कमतरता कमी करणे
- 5) खालीलपैकी कोणत्या क्षेत्रात अशासकीय संघटना महत्वाची भूमिका बजावत आहेत?
अ) पोलिस दलाचे संचालन करताना
ब) कायद्याशी संबंधित धोरण तयार करताना
क) पर्यावरण धोरण तयार करताना
ड) जंगलतोडी मध्ये
- 6) थॉमस रॉबर्ट माल्थस यांच्या सिध्दांतानुसार लोकसंख्या ---- प्रमाणात वाढते.
अ) भूमितीय
ब) गणितीय
क) अधिकाधिक
ड) यापैकी नाही
- 7) 'आम्ल पर्जन्य' ही संज्ञा सर्वप्रथम ---- यांनी वापरली.
अ) रॉबर्ट माल्थस
ब) रॉबर्ट स्मिथ
क) टान्सले
ड) यापैकी नाही
- 8) जागतीक तापमान वाढीसाठी ---- हरितगृह वायू कारणीभूत आहे.
अ) नायट्रोजन
ब) अमोनिया
क) ऑक्सिजन
ड) कार्बन डायॉक्साइड

- 9) ——— या शास्त्रज्ञाने आरोग्य आणि पर्यावरण यांचा संबंध प्रथमच प्रस्थापित केला.
अ) रॉबर्ट माल्थस
ब) सुंदरलाल बहुगुणा
क) हिपोक्रॅटस
ड) वरील सर्व
- 10) ओझोन वायु ——— स्तरात आढळतो.
अ) तपांबर
ब) स्थितांबर
क) मध्यगोल
ड) औष्णिक गोल

प्र.2 लघुत्तरी प्रश्न

- अ) पर्यावरण शिक्षणासाठीची शिक्षकांची गुणवैशिष्ट्ये आणि जबाबदाऱ्या सांगा. 05
ब) पर्यावरण शिक्षणाच्या प्रशिक्षण कार्यक्रमातील प्रमुख घटक सांगा. 05

प्र.3 लघुत्तरी प्रश्न

- अ) सध्याच्या जागतिक पर्यावरणीय समस्येवरील उपाययोजना सुचवा. 05
ब) संयुक्त राष्ट्र पर्यावरण कार्यक्रमाची उद्दिष्टे लिहा. 05

प्र.4 खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा (कोणताही एक) 15

- अ) पर्यावरण शिक्षण म्हणजे काय? मानव व पर्यावरण परस्परसंबंध सविस्तर स्पष्ट करा.
ब) पर्यावरणीय समस्या सांगा. पर्यावरणीय बदल व जागतिक तापमानवाढ या समस्या सविस्तर स्पष्ट करा.

प्र.5 खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा (कोणताही एक) 15

- अ) पर्यावरण शिक्षणाच्या अध्ययन-अध्यापन कार्यनीती कोणत्या? पर्यावरण शिक्षणासाठीची क्षेत्रभेट ही कार्यनीती सविस्तर स्पष्ट करा.
ब) पर्यावरण शिक्षणा संदर्भातील केंद्र व राज्य सरकारची भूमिका स्पष्ट करा.

प्र.6 टिपा लिहा (कोणत्याही चार) 20

- अ) पर्यावरण शिक्षणातील शैक्षणिक संस्थांची भूमिका
ब) पर्यावरणासाठीचा योग्य दृष्टीकोन तयार करण्यातील कुटुंबाची भूमिका
क) पर्यावरण आरोग्य
ड) स्टॉकहोम परिषद (1972)
इ) पर्यावरण शिक्षणातील माध्यमांची भूमिका

Seat No.	
-------------	--

**M.Ed. (Semester - IV) (New) (CBCS) Examination: March/April-2023
Pedagogy and Current Issues in Environment (20504410)**

Day & Date: Thursday, 22-06-2023
Time: 09:00 AM To 12:00 PM

Max. Marks: 80

Instructions: 1) All questions are compulsory.
2) Figures at the right side indicate full marks.

Q.1 Choose the correct alternative.

10

- 1) Which of the following is important role of Media in Environmental Education?
 - a) Print Media
 - b) Radio
 - c) Computer (Internet)
 - d) All Above
- 2) Word 'Environment' is derived from _____.
 - a) French
 - b) Latin
 - c) Greek
 - d) None of them
- 3) United Nations Environmental Program was established in _____.
 - a) 1952
 - b) 1962
 - c) 1972
 - d) 1982
- 4) Which one of the following is a result of overpopulation?
 - a) Adequate storage of natural resources
 - b) Pressure on land and other renewable resources
 - c) Increasing the amount of forest
 - d) Decrease the shortage of water
- 5) In which of the following sector NGOs are playing an important role?
 - a) In governing the police force
 - b) In Framing the policy related to laws
 - c) In framing the environmental policy
 - d) In deforestation
- 6) According to the Theory of Thomas Robert Malthus population growth in _____ proportion.
 - a) Geometric
 - b) Mathematical
 - c) More and more
 - d) None of them
- 7) The term 'Acid Rain' was firstly used by _____.
 - a) Robert Malthus
 - b) Robert Smith
 - c) Tansale
 - d) None of them
- 8) _____ is green house responsible for global warming.
 - a) Nitrogen
 - b) Ammonia
 - c) Oxygen
 - d) Carbon dioxide
- 9) The relationship of health and environment was firstly established by _____.
 - a) Robert Malthus
 - b) Sundarlal Bahuguna
 - c) Hippocrates
 - d) All above
- 10) Ozone gas finds in _____ layer.
 - a) Troposphere
 - b) Stratosphere
 - c) Mesosphere
 - d) Thermosphere

- Q.2 Short Answer Type Question:**
- a) State the characteristics and responsibilities of teachers for Environmental Education. **05**
 - b) State the major components of the training program for Environmental Education. **05**
- Q.3 Short Answer Type Question:**
- a) Suggest solution of current Environmental issues. **05**
 - b) Write the objectives of United Nations Environmental Programme (UNEP). **05**
- Q.4 Answer the following questions (Any One) 15**
- a) What is mean by Environment? Explain the relation between man and Environment.
 - b) State the Environmental issues. Explain in details of Climate Change and Global Warming issues.
- Q.5 Answer the following question (Any one) 15**
- a) What is the teaching- learning strategies for Environmental Education? Explain in details of field visits strategy for Environmental Education.
 - b) Explain the role of Central and State Government in Environmental Education.
- Q.6 Write Short Notes. (Any Four) 20**
- a) Role of Educational institutions in Environmental Education
 - b) Role of family in developing proper environmental attitudes
 - c) Environmental Health
 - d) Stockholm Conference (1972)
 - e) Role of media in Environmental Education